

DOCUMENTE

INFORMATII INEDITE PRIVIND ACTIVITATEA POLITICĂ A LUI P. P. CARP

GH. IACOB
C. TURLIUC

Aspectele legate de activitatea politică a junimiștilor au constituit un tentant subiect de cercetare pentru numeroși istorici și literați, care, în urma unor aprofundate demersuri, au adus contribuții meritorii în această direcție¹. De asemenea, o sursă de cea mai mare importanță o reprezintă scrierile și mai ales discursurile politice ale liderului junimist P. P. Carp².

Pe baza unui manuscris inedit - aflat într-o colecție particulară din Iași - redactat de către Sevastia Carp (soția lui P. P. Carp) după decesul soțului - ne propunem prezentarea unor aspecte din activitatea politică a lui P. P. Carp și a junimiștilor, în general. Sevastia Carp, soție a liderului junimist din 24 noiembrie 1873, este fiica lui Ion Cantacuzino (om politic, fost ministru în ministerul din timpul locotenenței domnești și în primele două guverne de sub Carol I) și a Mariei Mavros, fiind deci verișoară primară cu Gh. Cantacuzino (Nababul). Ea a fost, după afirmația lui C. Gane, "tovarășa de-o viață a omului pe care l-a înțeles..."³, fapt ce ne îndreptățește să acordăm mai multă încredere informațiilor din document. Documentul include și un substanțial fragment dintr-o scrisoare (după știința noastră, necunoscută) adresată de P. P. Carp unui om politic englez, în care se fac referiri la doctrina junimistă.

Manuscrisul sintetizează în cele 13 file și jumătate doctrina și programul junimist, precum și activitatea politică a lui P. P. Carp. Ii este creionat portretul politic⁴, insistându-se pe consecvența sa în principiile îmbrățișate, pe calitățile de om de stat și parlamentar, pe fundamentul teoretic bogat ce a stat la baza activității sale politice, pe forța practică și pe dezinteresarea totală de care a dat dovadă. "O simplă expunere a ideilor lui Petre P. Carp - scrie autoarea - a activității lui ca luptător în parlament, ca făptuitor la minister, ar ajunge ca să rămâie vie icoana acestui înțelept, la care concepția (lucrurilor) era filosofică, acțiunea energetică, forma ce ei o da practică și clară; căci la dânsul elocința nu era decât oglindirea curată și luminoasă a adâncei convingeri, din care hotărârea neșovăitoare izvora

în mod firesc". (p. 2) Portretul este completat și de imaginea de perspectivă asupra întregii sale activități așa cum a perceput-o soția sa și fără îndoială chiar el după retragerea din viața politică. "Față de împrejurări ce dădeau politicei interne și externe o direcție opusă acelei urmate până atunci de Petre Carp, ajuns la adânci bătrânețe, se retrase în viața privată cu conștiința unui trecut de care se putea fâli; un trecut de mândră neatarnare și de muncă desinteresată, ce îi adusese prin chiar superioritatea firei sale, pe lângă adânci mulțumiri sufletești și amare dezamăgiri. În liniște supusă se sfârși o lungă viață închinată binelui obștesc". (p. 13-14)

O problemă atent surprinsă în manuscris este cea a trăsăturilor vieții politice românești din epocă; se fac referiri la corupție, politicianism, raporturile burghezimoșierime⁵; este justificată apariția junimismului și a programului "Era Nouă". "Constatarea că vechile partide își făcuseră vremea a dat ființă junimismului. Marele vostru Burke - se spune în scrisoarea citată a zis-o înainte de mine: "Singur acel principiu este adevărat, care se întemeiază pe un interes general, a cărui satisfacere a devenit actuală". Vechile partide reprezintă într-adevăr interese generale; dar aceste interese acum satisfăcute au încetat de a fi actuale. Lupta pentru libertate (libertatea presei, libertatea întrunirilor, libertatea de vot, libertatea hotărârii impozitelor, egalitatea tuturor înaintea legii etc. etc.) s-a sfârșit cu triumful lor; și aceste interese generale o dată intrate în domeniul public, din chiar această cauză nu pot servi de principii partidelor politice. ... Diferența între liberali și conservatori începe a se șterge reducându-se mai mult sau mai puțin la o deosebire de seriozitate și onestitate în aplicare. ... Gruparea oamenilor în jurul persoanelor influente iar nu în jurul ideilor, e unul din simptomele acestei stări anormale și fărâmarearea partidelor arată progresele reului. ... Din punctul de vedere social și politic putem zice că burghezimea a pus aproape singură mâna pe cea mai însemnată parte a câștigurilor".... "Era Nouă" - comentează autoarea - atât de dorită de el nu devenise o realitate, căci, invidia și egoismul puseseră piedică progresului și mulți ani se pierduseră în sterpe lupte individuale"⁶. (p. 13)

Problema ritmului de dezvoltare a țării, atât de dezbătută în epocă, ocupă un loc aparte în document. Adeptă a concepțiilor junimiste, autoarea însemnărilor plasează personalitatea soțului în mediul în care a trăit, într-o societate care "trecea cu o repeziciune anormală, din stadiul feudalității la acel al democrației cea mai înaintată"⁷. Și, continuă autoarea, "în timpul acestei evoluții violente, privind cu satisfacere curentul puternic ce împingea România spre civilizația apuseană, Petre Carp intră, de la începutul carierei sale, cu juvenila ardoare în partidul conservator, căutând a canaliza acest curent spre a face din el o putere dătătoare de viață". (p. 3)

O parte substanțială a manuscrisului și, în special, a scrisorii lui P. P. Carp, face referire directă la doctrina junimistă. Sunt subliniate aspecte vizând ritmul de dezvoltare în raport cu stadiul de dezvoltare în care se afla societatea românească, disputa cu vechii conservatori, necesitatea reformulării programelor politice, "intervenționismul de stat", "revoluția pornită de sus" și altele. "Inzestrat cu însușirile cârnașului - se arată în manuscris - ce cu prudență știe a îndrepta corabia spre țel, Petre Carp simți datoria ce avea de îndeplinit; și pe baza sănătoasă a unei dezvoltări normale care a corespuns nevoilor stadiului în care ne aflăm, el elaboră un larg program de activitate politică

împrejurul căruia se adună un număr (la început restrâns) de tineri culti, ieșiți din sânul societății literare "Junimea" din Iași. La 1880 această grupare s-a despărțit de vechiul partid conservator, fățiș ostil ideilor mai înaintate ale lui Petre Carp și care respinsese programul lui fără chiar a îl voi discuta. Sub numele de partid junimist, de juna dreaptă sau de partid constituțional ea formă atunci o organizare distinctă, care, cu vremea, mărindu-se își păstră întreaga ei neatârnavă". (p. 3-4) ... Aruncând o privire asupra drumului pe care l-am făcut până acum - se arată în scrisoare - putem lesne constata că rezultatele obținute n-au servit decât a curăți terenul. Libertatea de conștiință, de vot, de presă, de întruniri, de asociațiune și în genere toate libertățile moderne n-au făcut alt ceva decât a înlătura piedicile ce se opuneau progresului. Chestia de a ști cum să se întrebuințeze libertatea cucerită, este încă de rezolvat, și va fi terenul luptelor ce se pregătesc. Înainte de a veni cu noi revendicări, e bine să ne întrebăm dacă libertățile aceste au folosit tuturor. ... Cei săraci, cei mici și slabi în a căror nume s-a făcut marea revoluție creștinească, stau încă în așteptarea realizării făgăduințelor milenare. Politicește așteptarea lor va fi eternă, căci cârmuirea maselor prin mase, este o utopie primejdioasă, care vecinic va duce la o dureroasă dezamăgire; economicește, însă, lucrul stă altfel, și pretindem că datoriile societății moderne este de a asigura bunul trai al celor mici... Două căi se pare că duc la acest țel: una este revoluția pornită de jos, aceialaltă revoluția pornită din sus. Întâia, care se face prin mijlocul mișcărilor populare a fost întotdeauna o scamatorie a capetelor răscoalei, în folosul lor personal. Istoria o poate dovedi. A doua, făcută din inițiativa celor de sus în folosul celor de jos, se poate realiza fără sguduiri violente, și aceasta urmărește junimismul". (p. 5-7)

Găsim în acest text sinteza crezului politic al lui P. P. Carp. Manuscrisul cuprinde alături de astfel de aprecieri doctrinare și programul junimist expus sub forma unui bilanț. Sunt prezentate legile și măsurile din perioadele în care junimiștii s-au aflat la putere. Aprecierea ca "realizat/nerealizat" impune din partea cercetătorului o analiză atentă pentru a înlătura subiectivitatea autoarei⁸.

Preocupările pentru politica externă, principiile după care s-a călăuzit în înfăptuirea acesteia P. P. Carp, își găsesc și ele oglindirea în manuscrisul Sevastiei Carp. După aprecierea autoarei, liderul junimist a fost "Neîmpăcatul adversar a politicei rusești ce, cu seculara și fireasca ei tendință de a stăpâni Delta Dunării, Strâmtoarele mării și Țarigradul, el o credea că este cea mai primejdioasă pentru țara lui" (p. 2) și el "urmărea neatârnavă de fapt a țării lui față de marile puteri". În susținerea acestei din urmă aprecieri, autoarea notează: "De aceia la Viena, în 1882-1883, el a ținut piept Austriei pentru apărarea drepturilor noastre suverane pe Dunăre, dând adversarului seu politic Ion C. Brătianu, concursul unui recunoscut talent diplomatic; de aceia la 1888 răscumpără de la societăți austriace și engleze căile ferate Roman-Ițcani și Cernavodă-Constanța; de aceia, nemângâiat de repede și sistematica deznaționalizare a celei mai mănoase părți a vechiei Moldove de două ori răpită de ruși, prevăzând primejdia întinderii stăpânirii străine, prin pierderea gurilor Dunării, el îndreptă politica externă spre o alianță defensivă cu țările ce, ca România, limitrofe de imperiul Tzarilor, erau ca și expuse a fi înecate în oceanul slav. De aceia când izbucni războiul european el nu-și schimbă părerea dar o groaznică revoluție

deremă ca prin farmec marele imperiu dușman și țara fu scăpată"⁹. (p. 12)

După opinia noastră, aducerea în circuitul științific a acestor informații - chiar în această modalitate, care, poate fi, desigur, dezvoltată - oferă posibilitatea completării imaginii asupra activității junimiștilor, confirmând, dintr-o nouă perspectivă, doctrina lor politică. Calitatea sursei rezidă în valoarea de martor apropiat și competent a autoarei, documentul fiind realizat pe baza unor acte originale și în urma unor raporturi directe cu P. P. Carp. Prin conținut, manuscrisul confirmă și completează portretul lui P. P. Carp - văzut din imediata apropiere - reprezentând o nouă dovadă a consecvenței sale doctrinare.

Și, nu în ultimul rând, manuscrisul are o certă valoare documentară, pentru aprofundarea și nuanțarea interpretării asupra intențiilor și realizării programului conservatorilor.

NOTE

1 Vezi, spre ex.: Ion Bulei, *Sistemul politic al României moderne. Partidul Conservator*, București, 1987; *Junimea și Junimiștii* (ediție de I. Arhip și D. Vacariu), Iași, 1973; Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, ediția a II-a revizuită și adăugită, București, 1978; Al. Zub, *Junimea. Implicații istoriografice. 1864-1885*, Iași, 1976 ș.a.

2 P. P. Carp, *Discursuri*, vol. I (1868-1888), București, 1907; Idem, *Era Nouă. Discursuri parlamentare*, București, 1888; Idem, *Discursul rostit asupra legii minelor*, București, 1895; Idem, *Exproprierea mării proprietăți*, București, 1914; Idem, *România și războiul european*, f.a., și altele.

3 C. Gane, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, I, București, 1936, p. 184.

4 *Ibidem*, p. 61.

5 Referitor la aceste probleme vezi și: Gh. Iacob, *Raporturile dintre liberali și conservatori în viața politică a României la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX*, I, AIIAI, 1/1988, II, AIIAI, 1/1989; Gh. Iacob, Cătălin Turliuc, *Viața politică din România modernă. Opinii în istoriografia străină*, în *Românii în istoria universală* (coordonatori: I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu, V. Cristian), III, Iași, 1988.

6 Pentru concepțiile politice promovate de către P. P. Carp vezi lucrările menționate la nota 2.

7 De fapt, în efortul țării de realizare a unui ritm de dezvoltare, pentru intensificarea integrării în Europa capitalistă a vremii, se manifesta un dezechilibru între posibilități și necesități, realitate speculată de conservatori în lupta ideologică cu liberalii. (Vezi pe larg: I. Agrigoroaiei, V. Cristian, Gh. Iacob, *România de la Independență la Marea Unire (coordonatele și strategia dezvoltării)*, Iași, 1989.

8 "Programul partidului junimist: Descentralizarea administrativă - N'a putut fi realizată; Chestia regulării împrumutării a țărănimei - N'a putut fi realizată; Maioratul pentru clasa țărănească - N'a putut fi realizată; Domeniile statului vândute țăranilor - Realizat; Legea breslelor - n'a putut fi realizată; Legea creditelor agricole - Realizat; Legea

muncii agricole modificată în favoarea țăranului - Realizat; Obligatorietatea învățământului primar - Realizat; Reorganizarea școlii de agricultură - Realizat; Inițierea școlii de agricultură - Realizat; Intemeierea băncii naționale pe etalonul de aur - Realizat; Reorganizarea finanțelor și a min. de Domenii - Realizat; Reorganizarea învățământului comercial - Realizat; Crearea școlii de comerț - Realizat; Legea învățământului profesional - Realizat; Crearea cursurilor libere la aceeași școală - Realizat; Crearea de școli profesionale - Realizat; Crearea școlii de sericultură și țesătorie - Realizat; Legea minelor - Realizat; Legea ajutoarelor muncitorești - Realizat; Crearea serviciului de statistică - Realizat; Drepturile politice date dobrogenilor - Realizat; Crearea de ferme modele în Munt., Mold., Dobr. - Realizat; Crearea de pepiniere de vițe și pomi roditori - Realizat; Plantație de vii și salcâmi în nisipurile de la Ciuperceni - Realizat; Impăduriri în Bărgan - Realizat; Forarea de puțuri artesiene în Bărgan - Intreruptă din cauza schimbării de minister; Transformarea mlaștinilor Deltei Dunării în teren arabil sub direcția unor specialiști olandezi - Langeveld și Tonell -tratarele întrerupte din cauza schimbării de minister (f. 8); Legea pentru crearea conductelor de petrol Cămpina-Constanța (Pipe-lines) - Realizată; Lucrări de explorare miniere în Gorj, Vâlcea, Argeș - Realizată; Inceput de organizare a stațiunilor balneare - Realizată; Canalizarea Borcei - Realizată; Canal pentru aducerea apei Argeșului în Dâmbovița între Bolentin și Cotroceni - ?; Crearea și colonizarea a 14 sate românești de a lungul graniței bulgare - Realizat; Sindicatele agricole - Realizat. (f. 9). In original, pentru "realizat"/"nerealizat" apar ghilimelele. Analiza riguroasă a acestui program, a măsurii în care a fost realizat depășește - ca spațiu, în primul rând - intențiile demersului nostru.

9 Vezi pe larg: I.G. Duca, *Amintiri politice*, I, München, 1981, p. 51-64.